

Pootrecht: een zegen of een vloek

Welke vormen van boombeheer kunnen overheden helpen de crisis door te komen?

Dit nummer van *Boomzorg* behandelt de speciale 'creatieve boombeheeroplossingen in crisistijd' van overheden. Landschapsadviseur Ger Duijf oppert binnen deze discussie dat pootrecht ook een oplossing zou kunnen zijn om beheerkosten te drukken. Is dit een wenselijke oplossing voor boombeheerders en boomverzorgers?

Auteur: Santi Raats en Marlies van Iersel

Boomverzorgers en boombeheerders hebben af en toe nog te maken met het pootrecht, een oud zakelijk recht. Het komt vooral voor in de Meierij. Een boom die als het ware symbool staat voor dit recht, is de populier. De definitie van pootrecht is: 'Aan een bepaald erf verbonden zakelijk recht, krachtens welk de rechthebbende bomen en ander houtgewas op het aangrenzende erf van

een ander (in het bijzonder de berm of bermen van de openbare weg) in eigendom heeft, de vruchten daarvan trekt en bevoegd is het gewas door ander te vervangen. Het pootrecht komt ook voor onder de benamingen voorpootrecht, recht van voorpoting, recht van bepoting, recht van pootstede, recht van aanschot. Met het recht van overpoot wordt in het bijzonder aangeduid

het recht om aan de overzijde van de aan het betreffende erf grenzende weg te planten.' Het pootrecht is een oud recht, dat stamt uit de tijd vóór 1838, het jaar dat het oude Burgerlijk Wetboek van kracht werd. Daarna zijn geen pootrechten meer ontstaan. De eerste keer dat het genoemd wordt, is in de Meierij van Den Bosch in 1396.

duidelijk is dat de boom onder het pootrecht valt, schrijven we de eigenaar aan met het verzoek de takken te snoeien of te zorgen dat de wortelopdruk verholpen wordt. Mensen hebben niet altijd zin om mee te werken, want het kost hun arbeid en dus geld, en ze krijgen er niet veel voor terug.'

Gemengde gevoelens

Henkjan Schiettekatte, beleidsmedewerker Groen bij waterschap Scheldestromen, heeft gemengde gevoelens over pootrecht: 'Bij rooiwerkzaamheden is de beheerder aansprakelijk. Dan is het soms nodig om scherp en duidelijk te communiceren met pootrechthouders. Telefonisch, maar soms ook *face to face*, door bij een rentmeester langs te gaan en met hem buiten een ronde langs de bomen te lopen om te bespreken wat er moet gebeuren. Het is zeker de moeite waard om boombeheer af te schuiven op particulieren door middel van adoptieconcepten, maar dan moeten er wel heel goede afspraken worden gemaakt over beheer en onderhoud. Als we namelijk spreken over houders van het pootrecht, zie je dat zij vaak onbekend zijn met boombeheermaterie. Ook weten ze niet wat voor waarde zij in handen hebben. Het is meerdere malen voorgekomen dat pootrechthouders bomen gratis van de hand deden aan de gemeente om van het onderhoud af te zijn. Pootrechthouders moeten geschoold worden in goed beheer, maar ook op hun verantwoording gewezen worden. Dat is nu vaak het probleem. De meesten willen geen verantwoordelijkheid dragen.

Gemeenten kunnen stichtingen, burgers en landeigenaren warm maken voor adoptie van bomen door de rendabiliteit van bomen te promoten, want de afgelopen twee jaar heeft hout weer aardig wat opgeleverd door de houtsnipper- en zaaghoutindustrie. Het is een wat fluctuerende markt, maar toch.'

Pootrecht een zegen

Theo Lemmers van de gemeente Veghel heeft veel ervaring met pootrechten en voelt zich gezegend met de vele bomen die onder pootrecht vallen in zijn gemeente. Veghel heeft de pootrechtbomen specifieke aandacht gegeven in het gemeentelijk boombeleid en alle pootrechtbomen geïdentificeerd op een openbare bomenkaart. 'Sinds de middeleeuwen hebben we te maken met veel gevallen van pootrecht. Bij ruilverkavelingen in de jaren zeventig is pootrecht afgekocht, in de jaren negentig niet, maar wél in kaart gebracht. Dat is een voordeel: bomen die je niet hebt, hoef je niet te beheren! Men wilde

het eeuwenoude gebruik in ere houden om cultuurhistorische redenen. Daar plukken we nu de vruchten van. Vroeger verdienden pootrechthouders geld met bomen, dus toen werden ze altijd goed bijgehouden. Daarna werd het onderhoud misschien wat minder. Maar over het algemeen is het onderhoud redelijk, omdat het pootrecht al generaties lang uitgeoefend wordt en omdat houders die de bomen hebben geërfd, vaak hun voorgangers de bomen hebben zien onderhouden. Zij hebben die traditie vaak overgenomen en snoeien wanneer het nodig is. Natuurlijk zijn zij geen professionals. Als je een boomverzorger zou vragen wat hij ervan vindt, zou hij het afkeuren. Maar over het algemeen komt de veiligheid niet in het gedrang door pootrecht, zo merken wij. Als het onderhoud te slecht is, spreken we de houders aan op hun zorgplicht. Aan het verzoek daaraan te voldoen wordt dan altijd gehoor gegeven. Wortelopdruk heeft de gemeente in eigen beheer; we snijden periodiek wortels af die mogelijk of reeds wortelopdruk veroorzaken. Ook hebben we een herplantplicht opgenomen in ons kapvergunningenbeleid voor de plekken waar we in ons groenbeleid een groenstructuur voorzien. Met name voor populieren geldt dat. Naast de herplantplicht hebben we ter bezuiniging een ambtelijk voorstel naar de raad gestuurd met het verzoek om dunningen uit te voeren. Normaal voer je alleen dunningen uit in beplanting als je in moet grijpen, maar nu willen we dat ook bij jonge bomen, met als gedachte: iedere boom minder is een boom minder in beheer. Zeker in laanstructuren, waar door vroeger pootrecht voor houtproductie de bomen heel dicht op elkaar stonden, kun je nu ingrijpen zonder dat het gevolgen heeft voor het landschap.'

Pootrechtproblemen

Boombeheerders Louise Mak en Pieter van Uden van de gemeente Sint-Michiëlsgestel willen benadrukken dat deze zienswijze geheel subjectief is en zeker niet geldt voor hun gemeente. Hun collega Wim van Beusekom gaf al aan dat onderhoud door pootrechthouders niet altijd goed gebeurt en dat er discussies ontstaan op het moment dat er onderhoudswerkzaamheden rond de boom moeten plaatsvinden in de grond of aan de weg. 'Je kunt pootrechtsituaties vergelijken met dat de gemeente en de pootrechthouder burens zijn, maar dat die pootrechtbuurman bomen in onze tuin heeft staan en daar op geheel eigen manier mee omgaat. Deze manier strookt vaak niet met wat wij als tuineigenaar willen,' legt Louise Mak uit. 'Overdrachtelijk moe-

Anno 2012 levert het pootrecht soms problemen op voor boombeheerders van gemeenten. Wim van Beusekom van de gemeente Sint-Michiëlsgestel kan erover meepraten: 'Wij beheeren veel oude wegen waarlangs mensen recht van voorpoting hebben. In geval van wortelopdruk en overhangende takken is het belangrijk om te weten wie de eigenaar van de boom is. Als

Pieter van Uden, boombeheerder gemeente Sint-Michielsgestel

ten wij dus als gemeentelijke beheerders ook toekijken hoe pootrechthouders met de bomen in de bebouwde kom omgaan zoals het hun uitkomt. Zij zagen om wanneer het hun uitkomt, want ze kijken vaak onvoldoende om naar de bepalingen in de flora- en faunawet, houden geen rekening met bermen, kabels en leidingen, maken de tussenliggende watergangen niet meer schoon en houden ook wilde begroeiingen niet meer bij. Dat komt doordat perceeleigenaren vaak op afstand wonen in andere dorpen, steden of zelfs in het buitenland. Dan is goed toezicht en onderhoud niet mogelijk. Ook heeft de pootrechteigenaar er geen baat bij om toezicht te houden of goed onderhoud uit te voeren, want de bomen leveren niets meer op. Onderhoud met de hoogwerker wordt dus eigenlijk nauwelijks uitgevoerd.'

Pieter van Uden vult aan: 'Ieder stuk van het perceel kent door pootrecht een andere manier van beheren en een andere manier van beplanting en soorten. Dat is niet gunstig wanneer je een plan of koers hebt voor je bomenbestand. Dat komt omdat pootrechthouders geen verstand hebben van soorten. Ze planten Taxus en den-nenbomen aan zonder rekening te houden met landschapsvormen, zetten wilgen en populieren op plaatsen met een ongeschikte ondergrond en grondwaterstand, of zetten peer neer in de berm

Mr Bas Visser, boomjurist

die je niet kunt opkronen voor een juiste doorrijhoogte omdat hij niet groot wordt, of houden niet de goede vrije doorrijhoogtes aan voor het wegverkeer dat onder de bomen door moet kunnen rijden. Hierdoor komt de veiligheid van de weggebruiker in het gedrang. Ook door wortelopdruk. Dan hebben wij als gemeente een probleem. We schrijven in die situaties de boomeigenaren aan met de boodschap dat ze hun bomen moeten snoeien, ook boven in de kroon, of dat ze wortels die opdruk (dreigen te) veroorzaken, moeten verwijderen, maar niet allemaal geven ze snel of überhaupt gehoor. Ingrijpen kan niet zomaar, want je wil juridisch geen misstappen maken.'

Boomjurist Bas Visser reageert op de vraag of je wortels van andermans bomen mag verwijderen, indien de eigenaar niet voldoet aan zijn zorgplicht voor de veiligheid: 'Ja, de gemeente mag zich in verband met wortelopdruk ook bemoeien met wortels van voorpootbomen. Dit is gebaseerd op artikel 6:174 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek, dat een kwalitatieve risicoaansprakelijkheid voor de wegbeheerder omvat. Dus in Nederland moet de gemeente voor een veilige weg zonder wortelopdruk zorgen, ongeacht wie de eigenaar/pootrechtgerechtigde van die bomen is. Daarnaast is

er ook voor een gemeente het wortelkaprecht van artikel 5:44 BW.'

Pieter van Uden: 'Als gemeentelijke beheerders moeten we toekijken hoe pootrechthouders met de bomen in de bebouwde kom omgaan zoals het hen uitkomt'

Van Uden vervolgt: 'Ook hebben pootrechthouders geen verstand van de beheersing van ziekten en plagen. Wij zoeken als gemeente zorgvuldig soorten uit voor aanplant, zoals resistente iepen in verband met iepziekte en roestresistente populieren, en houden de diversiteit in het oog. Pootrechthouders maken van al deze aspecten vaak een janboel.'

Van Uden vindt het frustrerend dat je door pootrecht geen kwaliteit en controle kunt handhaven. 'Je ziet het verschil in kwaliteit langs een weg in Sint-Michielsgestel waar aan de ene kant gemeentelijke bomen staan en aan de andere kant bomen van pootrechthouders. We krijgen altijd klachten binnen over de bomen van de pootrechthouders. Over de bomen aan de andere kant van de weg horen we nooit wat!' De boombeheerder kan zich wel indenken dat een bestuurder met geldgebrek bereid is om enkele concessies te doen op het vlak van kwaliteit, maar maakt zich toch sterk voor de bomen: 'Als je geen geld hebt, moet je geen grote dingen gaan eisen. Maar wij als boombeheerders en boomverzorgers denken daar heel anders over: wij willen niet honderd jaar terug in de tijd met de bomenkwaliteit.'